



## פענוח הערות ומראי-מקומות.

### יט כסלו שיחה ב.

חסדא: בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי, לעם תליתאי, על ידי תליתאי, ביום תליתאי, בנרצא תליתאי.

**7) התמים חוברת ב עמוד צד.** והנה כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שקאי על גאולה האחרונה שיהי' אז התגלות פנימית התורה, וכמו"ש ישקני מנשיקות פיהו וכדפרש"י, וכן הוא בהתגלות החסידות שהיא פנימית התורה היי צריך להיות לזה מקודם ענין הגלות, וזהו ענין המאסר של רבנו הזקן. רק דבמ"ת הי', הגלות לכלל ישראל שכולם היו בגלות, וכאן הי' זה רק מאסר רבנו, בתור נשמה כללית, ודוקא ע"י הגלות הזה הי' יכול להיות גילוי החסידות.

**לקוטי לוי יצחק.** והוא כשם שלמ"ת בכלל היי צ"ל מקודם גלות מצרים, שגלות נמשל לשינה כידוע, וצורך הגלות הי' כדי שיזכו למ"ת כמ"ש וזה לך האות בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וכן למ"ת דלוחות שניות שביוהכ"פ יש מקודם הנסירה שבר"ה וז' ימי תשובה שאחריהם, ובכלל לשמחת התורה וגלוי' שבשמחת תורה יש מתחלה השמאלו תחת לראשי שבעשי"ת כידוע. עד"ז בכל זמן כשמתגלה אור חדש יותר בתורה, ובפרט בחי' גבוה כזו, הי' צ"ל. מקודם ההסתר וההעלם דישיבתו במשמר. וכל שהבחי' היא יותר גבוה הנה ההסתר וההעלם שעלי' הוא יותר דק ועמוק. כי כשם שלמ"ת דעתה שנתגלה הנגלה דתורה הנה על זה הי' די ההסתר וההעלם דמצרים שהם מבני חם ואינם מזרע אברהם ויצחק, משא"כ לגלוי פנימיות התורה, בחי' טעמי תורה, ישקני מנשיקות פיהו שיתגלו ע"י מ"צ בב"א, צ"ל מקודם גלות אדום, שהוא יותר דק ועמוק, כי הוא עשו אבי אדום, שהוא ג"כ מבני שם, מזרע אברהם ויצחק, ובבטן אחת עם יעקב, כי היו תומים. ולתורה הנגלית הי' מקודם קרי"ס שנקרע לי"ב

**1) אגרות קודש לאדה"ז סל"ת.** ברם כגון דא צריך לאודועי כי זה היום אשר עשה ה' עמנו, הוא יום שנכפל בו כי טוב, י"ט בכסליו, יום הלולא רבא פטירת רבנו הקדוש ז"ל. וכשקריתי קוראים בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי", קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום. ואסיים בשלום מה' שלום.

**3) ברכות סד עמוד א.** וְאָמַר רַבִּי אֶבְיָן הַלְוִי: הַנֶּפֶטָר מְחַבְּרוֹ אֶל יֵאמֵר לוֹ "לֵךְ בְּשָׁלוֹם", אָלָא "לֵךְ לְשָׁלוֹם", שְׁהֵרִי יִתְרוֹ שְׁאָמַר לוֹ לְמַנְשֵׁה "לֵךְ לְשָׁלוֹם", עָלָה וְהַצְלִיחַ. דָּוִד שְׁאָמַר לוֹ לְאַבְשָׁלוֹם "לֵךְ בְּשָׁלוֹם", הִלֵּךְ וְנִתְלַה. וְאָמַר רַבִּי אֶבְיָן הַלְוִי: הַנֶּפֶטָר מִן הַמַּת אֶל יֵאמֵר לוֹ "לֵךְ לְשָׁלוֹם", אָלָא "לֵךְ בְּשָׁלוֹם", שְׁנֶאֱמַר: "וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם".

**4) לקוטי לוי יצחק אגרות עמוד ריט.** והב"פ אור יתפרש בכמה אופנים (ב.....) שרומז על הב"פ אור שבשני שלישי ת"ת שמהם נמשך לכתר מל' כידוע בענין שחוק, ועיין בע"ה שער לידת המוחין פ"ב. וזהו זלמן שקאי על כתר מל' כנ"ל, הוא נמשך ומקבל מב' שלישי ת"ת. (וזהו שגאולתו הי' בי"ט כסלו, שכסלו הוא החדש הג' כשמנינין מתשרי, וי"ט בו הוא שני שלישי החדש, היינו ב' שלישי ת"ת, כי ת"ת הוא ספירה הג' כשמנינין מחסד, היום השלישי, וכן בשנה ההיא הי' י"ט כסלו ביום השלישי).

**5) תורת שלום עמוד 112.** איך רעכען אז דער עיקר פון יפוצו מעיינותיך חוצה האָט זיך אנגעהויבען נאָך פ"ב, וואָרום דאָרטען האָט ער געזעהען דעם בעש"ט ז"ל.

**6) שבת פח עמוד א.** דָּרַשׁ הָהוּא גְּלִילָאָה עָלֶיהָ דָּרַב

קריעת, ולנסתר דתורה שע"י מ"צ יהי מקודם קריעת הנהר לוי נחלים, ועיין בלקו"ת בד"ה והניף ידו על הנהר כו' ע"ש. עד"ז יובן שלגילוי אור החסידות שהוא הבחי' היותר גבוה, התחברות ב' הבחי' יחד, כנ"ל ה"ל צ"ל ההסתר וההעלם עוד יותר דק ועמוק מאותם שהם מסט' דקדושה גופא מישאל. (וע"ד כמו ביוסף שהי' ההעלם וההסתר עליו מאחיו גופא שהיו צדיקים גמורים. וכן במלכות דוד הקיימת לעולם, הי' המונעו ומעכבו שאול שהי' צדיק גמור בלי שום דופי כמארז"ל). ואימתי הוא גאולתו בי"ט כסלו, בי"ט דוקא הכולל ב' הבחי' די"ב דקריעת הים, וז' דהכאת הנהר, ג' יחד.

**(8) לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1251.** ויה"ר אשר ע"י עניני חדש תליתאי זה, וחלוק מחודש תליתאי דימי הקיץ, דימי הקיץ הם העבודה בדרך או"י עבודת הצדיקים, משא"כ ימי החורף הוא בדרך או"ה, בע"ת, עבודה דימי הגלות ובפרט עקבתא דמשיחא - כמובן מסד"ה ביהשמע"צ תרפ"ט נזכה ב"ב ממש לגילוי ביום השלישי יקימנו שזהו ע"י משיח צדקינו ונעשה ע"י הקדמת יפוצו מעיינותיך חוצה עיין בשיחת שמח"ת תר"ץ אות לב ואילך שהוא גילוי אור החסידות, ובפרט אחרי המאסר בפב' שיצא לחירות ביום השלישי, יום שהוכפל בו כי טוב טוב לשמים וטוב לבריות (קדושין מ. א) שזהו הדיוק חוצה דוקא ולהעיר מסש"ב פל"ב נק' בשם בריות כו' והוא ע"י זה האיש שני אור אור כי טוב ופועל בעצמו ב"פ אור בגימט' אהבה גו' בכל מאדך (עיין שיחת כ' כסלו צ"ג אות יז) והכלי לזה ואהבת לרעה.

**(9) לקוטי שיחות חלק ב עמוד 301.** ניסן איז חודש הראשון. אין ניסן איז יציאת מצרים, שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה, א גילוי מלמעלה, וואס האט קיין שייכות ניט צו מטה. כי ברח העם, מען אנטו לויפט פון אלץ און מען קלעפט זיך צו אלקות. אייר איז חודש השני. דעם גאנצן חודש ציילט מען ספירת העומר, - בירור המדות דנפש הבהמית. מען האט צו טאן מיט מטה - שניות און מען איז דאס מברר. די מציי אות איז אבער נאך אלץ א מציי אות, ניט אלקות. דאס איז אויך דער רמז אין דעם נאמען פון חודש אייר, ראשי תיבות: אברהם יצחק יעקב רחל, ד' רגלי המרכבה, וואס דער ענין המרכבה איז נאך ביטול צום רוכב, ניט יחוד. סיון איז דער חודש פון מתן תורה, חודש השלישי. מען נעמט די צוויי, מעלה און מטה, און מען מאכט פון זיי א דריטן ענין, וואס איז העכער פון זיי ביידע אמיתית היחוד וההתכללות באלקות. און דערפאר איז תורה גע' געבן

געווארן בחודש השלישי, ווייל דער ענין פון תורה איז יחוד. בעת מען איז מקיים א מצוה איז מען טאקע. מבטל די אייגענע מציאות צוי ליב דער מצוה, מען ווערט אבער ניט איין זאך מיט איר. אבער אין תורה, ווערט דער שכל פון מענטשן פאראיינציקט) מיט דער חכמה און דעם רצון פונעם אויבערשטן. און דאס איז דער ענין פון שלישי, ער נעמט זיין שכל מיט חכמתו של הקב"ה כביכול, און פון זיי ביידן מאכט ער א דריטע זאך כולל חד.

**(10) שמות רבה פרק יב, ג.** ויאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים, הָדָא הוא דְכָתִיב (תהלים קלה, ו): כָּל אֲשֶׁר תִּפֹּץ ה' עֲשֶׂה וְגו', אָמַר דָּוִד אֵף עַל פִּי שְׁגָזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (תהלים קטו, טז): הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה' וְהָאָרֶץ נְתַן לִבְנֵי אָדָם, מְשַׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה, לְמַלְךְ שְׁגָזַר וְאָמַר בְּנֵי רוּמֵי לֹא יִרְדּוּ לְסוּרְיָא וּבְנֵי סוּרְיָא לֹא יַעֲלוּ לְרוּמֵי, כְּפֶשְׁפְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם גָּזַר וְאָמַר: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה' וְהָאָרֶץ נְתַן לִבְנֵי אָדָם, כְּשִׁפְקֵשׁ לְתַן הַתּוֹרָה בְּטַל גְּזָרָה רֵאשׁוּנָה וְאָמַר הַתְּחִלָּה יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים וְהַעֲלִינִים יִרְדּוּ לְתַתְּיוֹנִים, וְאֲנִי הַמִּתְחִיל, שְׁנַאָמַר (שמות יט, כ): וַיִּרְדֵּה ה' עַל הַר סִינַי, וְכָתִיב (שמות כד, ט): וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֵל ה', הָרִי כָל אֲשֶׁר תִּפֹּץ ה' עֲשֶׂה בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ וְגו'. כְּמוֹ כֵן כְּשִׁפְקֵשׁ אָמַר (בראשית א, ט): יָקוּוּ הַמַּיִם, וְכִשְׁפִּקֵשׁ עֲשֶׂה אֵת הַיַּבְשָׁה יַם וְתַהוֹם, שְׁנַאָמַר (עמוס ה, ה, ט, ו): הַקְּוֹרָא לְמֵי הַיָּם, וְאָמַר (בראשית ז, יא): בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקַעוּ כָּל מַעְיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה. וְכִשְׁפִּקֵשׁ עֲשֶׂה אֵת הַיָּם וְתַהוֹמוֹת יַבְשָׁה, שְׁנַאָמַר (שמות יד, כט): וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם, וְאָמַר (תהלים קו, ט): וַיּוֹלִיכֶם בְּתַהוֹמוֹת כַּמְדָּבָר. וְכֵן בְּמַצְרַיִם, בְּמֹשֶׁה שִׁהִיָּה בְּאָרֶץ, נְתַן לוֹ רְשׁוּת לְשַׁלֵּט בְּמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם, שְׁנַאָמַר: וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וְגו'. לְמָה הִבִּיא עֲלֵיהֶם בְּרָד, לְפִי שְׁשָׁמוּ יִשְׂרָאֵל נוֹטְעֵי כְרָמִים וְגִנּוֹת וּפְרָדְסִים וְאֵילָנוֹת, לְפִיכֶךָ הִבִּיא עֲלֵיהֶם בְּרָד וְשֶׁבַר אֵת הַפֶּל. עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה, כִּינּוּן שְׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא שָׁמְעוּ לְדַבְּרֵי מַה שְׁאָמַר לָהֶם (שמות ט, יט): שְׁלַח הַעֲזוּ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדֵי שְׁיִבּוֹא הַבְּרָד עַל הַפֶּל.

**תנחומא וארא טו.** ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד (שמות ט, כב). זֶה שְׁאָמַר הַכָּתוּב: כָּל אֲשֶׁר תִּפֹּץ ה' עֲשֶׂה בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ (תהלים קלה, ו). הַשָּׁמַיִם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה' וְהָאָרֶץ נְתַן לִבְנֵי אָדָם (תהלים קטו, טז). מְשַׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שְׁגָזַר וְאָמַר: בְּנֵי רוּמֵי לֹא יִרְדּוּ לְסוּרְיָא, וּבְנֵי סוּרְיָא לֹא יַעֲלוּ לְרוּמֵי. כְּפֶשְׁפְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

את העולם, גזר ואמר: השמים שמים לה! והארץ נתן לבני אדם. כשבקש לתן את התורה, בטל את הגזרה הראשונה ואמר: המתונים יעלו לעליונים, והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנגמר: וירד ה' על הר סיני וגו' (שמות יט, כ). וקתיב: ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כד, א). הני, כל אשר חפץ וגו'.

**11 בראשית א, ז.** ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי־קו:

**בראשית רבה פרק ד, ו.** ויעש אלהים את הרקיע, זה אחד מן המקראות שהרעיש בן זומא את העולם, ויעש, אַתְמָהָא, וְהָלֹא בְמֵאמְרֵהוּ, הָיָה (תהלים לג, ו): בְּדַבַּר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ וּבְרוּחַ כְּבוֹד ה' כָּל צְבָאָם, לָמָּה אֵין כְּתִיב בְּשֵׁנֵי כִּי טוֹב, רַבִּי יוֹחָנָן טַגִּי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן רַבִּי הַלְפָתָא, שָׁבוּ נְבִרָאָת גִּיהִנּוּם, שְׁנֵאמַר (ישעיה ל, לג): כִּי עָרוּף מֵאֲתָמוּל תִּפְתָּהּ, יוֹם שֵׁשׁ בּוֹ אֲתָמוּל וְאֵין בּוֹ שְׁלֹשׁוֹם. רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר שָׁבוּ נְבִרָאָת מִחֲלֻקָּתָא, שְׁנֵאמַר: וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם. אָמַר רַבִּי טַבִּימִי אִם מִחֲלֻקָּתָא שְׁהִיא לְתַקּוּנָהּ שֶׁל עוֹלָם וְלִישׁוּבוֹ, אֵין בָּהּ כִּי טוֹב. מִחֲלֻקָּתָא שְׁהִיא לְעַרְבוּבוֹ עַל אַחַת פְּתָהּ נְכֻמָּה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל לְפִי שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּהּ הַמַּיִם, לְפִיכָּךְ כְּתוּב בְּשֵׁלִישֵׁי כִּי טוֹב שְׁנֵי פְעָמִים, אֶחָד לְמְלָאכְתָּהּ הַמַּיִם, וְאֶחָד לְמְלָאכְתּוֹ שֶׁל יוֹם. שְׁאֵלָה מְטֻרְוֹנָה אַחַת אֶת רַבִּי יוֹסִי, אָמְרָה לוֹ לָמָּה אֵין כְּתִיב בְּשֵׁנֵי כִּי טוֹב, אָמַר לָהּ אֶף עַל כִּי כָּזוֹר וְכָלְלוּ כְּלוֹ בְּסוּף, שְׁנֵאמַר (בראשית א, לא): וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, אָמְרָה לִיה מִשָּׁל שְׁשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּאֵין אֲצִלָּהּ וְאֵת נוֹתָן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְנָה, וְלֹאֲחָד אֵין אֵת נוֹתָן מְנָה, וְאֵת חוֹזֵר נוֹתָן לְכָל מְנָה אֶחָד, לֹא נִמְצָא בְּיַד כָּל אֶחָד מְנָה וְשָׁתוֹת וּבִיד אֶחָד שְׁתוֹת, אַתְמָהָא. חוֹזֵר וְאָמַר לָהּ כִּי הוּא דְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, לְפִי שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּהּ הַמַּיִם, לְפִיכָּךְ כְּתִיב בְּשֵׁלִישֵׁי שְׁתֵּי פְעָמִים כִּי טוֹב, אַחַת לְמְלָאכְתָּהּ הַמַּיִם וְאַחַת לְמְלָאכְתָּהּ הַיּוֹם. רַבִּי לױ בְּשֵׁם רַבִּי תַנְחֻמִּי בַר חֲנִינְיָא אָמַר, כְּתִיב (ישעיה מו, י): מִגִּיד מְרָאשִׁית אַחֲרִית, מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם צָפָה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מִשָּׁה קְרוִי טוֹב (שמות ב, ב), וְעֵתִיד לְטַל אֶת שְׁלוֹ מִתַּחַת יְדֵיהֶם, לְפִיכָּךְ לֹא כְּתוּב בָּהֶם כִּי טוֹב. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ אָמַר, מִשָּׁל לְמַלְךְ שְׁהִנֵּה לוֹ לְגִיּוֹן קֶשֶׁה, אָמַר הַמְּלָךְ הוֹאִיל וְלִגִּיּוֹן זֶה קֶשֶׁה אַל יִכְתַּב שְׁמֵי עֲלָיו. כֶּף אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוֹאִיל וְהַמַּיִם הִלְלוּ לְקוֹ בָּהֶם דוֹר הַמַּבּוּל, וְדוֹר אָנוּשׁ, וְדוֹר הַפְּלָגָה, לְפִיכָּךְ אַל יִכְתַּב בָּהֶן כִּי טוֹב.

**רש"י ד"ה מעל לרקיע.** על הרקיע לא נאמר אלא מעל לרקיע, לפי שהן תלויין באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני? לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה בשני, ונדבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו; ובשלישי שנגמר מלאכת המים והתחיל ונגמר מלאכה אחרת, כפל בו כי טוב שתי פעמים, אחת לגמר מלאכת השני ואחת לגמר מלאכת היום:

**12 רמב"ם הלכות חנוכה פרק ד הלכה יד.** היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נחקק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שפול התורה נתנה לעשות שלום בעולם שנגמר (משלי ג יז) "דַּרְכֵיהָ דִּרְכֵי נֵעַם וְכָל נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם":

**ספרי נשא ו, כו.** כתוב אחד אומר "ישא ה' פניו אליך", וכתוב אחד אומר (דברים י יז): "אשר לא ישא פנים", כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? כשישראל עושים רצונו של מקום "ישא ה' פניו אליך", וכשאינ עושים רצונו של מקום "אשר לא ישא פנים". דבר אחר: (ר"ה י"ח נדה ע') עד שלא נחתם גזר דין "ישא ה' פניו אליך", משנחתם גזר דין "אשר לא ישא פנים". כתוב אחד אומר (תהלים סה): "שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו", וכתוב אחד אומר (איכה ג): "סכותה בענן לך מעבור תפלה". כיצד יתקיימו שני מקראות הללו? עד שלא נחתם גזר דין "שומע תפלה", משנחתם גזר דין – "סכותה בענן לך". כתוב אחד אומר (תהלים קמה): "קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת", וכתוב אחד אומר (תהלים י"א): "למה ה' תעמוד ברחוק". כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? עד שלא נחתם גזר דין "קרוב ה' לכל קוראיו", משנחתם גזר דין הוא "ברחוק". כתוב אחד אומר (איכה ג): "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" וכתוב אחד אומר (דניאל ט): "וישקוד ה' על הרעה". כתוב אחד אומר (ירמיהו ד): "כבסי מרעה לבך ירושלים למען תושעי" וכתוב אחד אומר (ירמיהו ב' כ"ב): "אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם [עונך לפני]". כתוב אחד אומר (ירמיהו ג' י"ד): "שובו בנים שובבים", וכתוב אחד אומר (ירמיהו ח' ד'): "אם ישוב ולא ישוב". כיצד יתקיימו שני מקראות הללו? עד שלא נתתם גזר דין "שובו בנים שובבים", משנחתם גזר דין "אם ישוב ולא ישוב". כתוב אחד אומר (ישעיהו נה): "דרשו ה' בהמצאו", וכתוב אחד אומר (יחזקאל כ): "חי ה' אם אדרש להם", כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? עד שלא נחתם גזר דין "דרשו ה' בהמצאו", משנחתם

גזר דין "חי ה' אם אדרש לכם". "ישא ה' פניו" בעולם הזה, "אשר לא ישא פנים" לעולם הבא. דבר אחר: "ישא ה' פניו" – יעביר כעסו ממך. "וישם לך שלום" בכניסתך שלום וביציאתך שלום עם כל אדם. רבי חנינא סגן הכהנים אומר: "וישם לך שלום" בביתך. רבי נתן אומר: זה שלום מלכות בית דוד, שנאמר (ישעיהו ט): "למרבה המשרה ולשלום אין קץ". דבר אחר: זה שלום תורה, שנאמר (תהלים כט): "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". דבר אחר: "ישא ה' פניו" – יעביר כעסו ממך. "וישם לך שלום" בכניסתך שלום וביציאתך שלום עם כל אדם. רבי חנינא סגן הכהנים אומר: "וישם לך שלום" בביתך. רבי נתן אומר: זה שלום מלכות בית דוד, שנאמר (ישעיהו ט): "למרבה המשרה ולשלום אין קץ". דבר אחר: זה שלום תורה, שנאמר (תהלים כט): "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". גדול השלום ששינה מעשה שרה, שנאמר (בראשית יח) ואני זקנתי. גדול השלום ששינה קדוש מפני שלום. גדול השלום ששינה מלאך מפני שלום. גדול השלום ששם שנכתב בקדושה נמחה ע"י המים (מפני שלום) בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו. ר' אלעזר אומר גדול השלום שלא טענו הנביאים בפי כל הבריות אלא שלום (סוף עוקצין). ר' שמעון בן חלפתא אומר גדול השלום שאין כלי מחויק ברכה אלא שלום. שנאמר ה' עוז לעמו יתן וגו'. ר' אלעזר הקפר אומר גדול השלום שאין חותם בו הברכות אלא בשלום שנאמר יברכה ה' וישמרך יאר ה' פניו אליך ויחונך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. ר' אלעזר בנו של ר"א הקפר אומר גדול השלום שאפילו עובדי עבודת גלולים ושלום ביניהם כביכול אין (השטן) נוגע בהם שנאמר (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו. אבל משנחלקו מה נאמר (שם י) חלק לבם עתה יאשמו. הא גדול השלום ושנאו המחלוקת. גדול השלום שאפילו בשעת מלחמה צריכים שלום שנא' (דברים כ) כי תקרב אל עיר, להלחם עליה (לתפשה) וקראת אליה לשלום. (שם ב) ואשלה מלאכים ממדבר קריות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום ואמת. (שופטים יא) וישלח יפתח מלאכים. מהו אומר ועתה השיבה אתהן בשלום. גדול שלום שאפילו מתים צריכים שלום שנאמר (בראשית ט"ו) ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. ואומר (ירמיה לד) בשלום תמות ובמשרפות אבותיך וכו'. גדול השלום שניתן לעושי תשובה שנאמר (ישעיה נז) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב. גדול השלום שניתן בחלקם של צדיקים שנאמר (שם) יבוא שלום ינוחו על משכבותם. גדול השלום שלא ניתן בחלקם של רשעים

שנאמר (שם) אין שלום אמר ה' לרשעים. גדול השלום שניתן לאוהבי התורה שנאמר (תהלים קי"ט) שלום רב לאוהבי תורתך. גדול השלום שניתן לענוים שנאמר (שם לז) וענוים ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום. גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנאמר (ישעיהו נ"ד: י"ג) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. גדול השלום שניתן אל עושי צדקה שנאמר (שם ל"ב) והיה מעשה הצדקה שלום. גדול השלום ששמו של הקב"ה קרוי שלום שנאמר (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום. ר' חנינא סגן הכהנים אומר גדול השלום ששקול כנגד כל מעשה בראשית שנאמר (עמוס ד: י"ג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. (ישעיה מ"ה) עושה שלום ובורא (רע) [כל]. גדול השלום שהרי עליונים צריכים לו, שנאמר (איוב כה) המשל והפחד עמו עושה שלום במרומו. והרי דברים קל וחומר, ומה במקום שאין איבה ותחרות ושנאה ובעלי דבבו צריכים שלום, קל וחומר למקום שיש בו כל המידות הללו. (כתוב אחד אומר (שם) עושה שלום במרומו) (חגיגה יג) כתוב אחד אומר (שם):

**גיטין נט עמוד ב.** קַל הַתּוֹרָה כּוֹלָה נְמִי מִפְּנֵי דַרְכֵי שְׁלוֹם הַיָּא, דְּכִתְיָב: "דְּרַכְיָה דְּרַכֵּי נוּעַם וְכָל נְתִיבוֹתֵיהּ שְׁלוֹם!"

**אור התורה משלי עמוד תקנ"ג.** פרק ג דסוכה לא א"ב, פ"ק דיבמות טו"א, פ"ט דפ"ז ב, פ"ח דנדריים ס"ב עמוד א, פ"ה דגיטין נט עמוד ב, דכל התורה כולה מפני דרכי שלום הוא שנאמר דרכיה וכו'. ועיין סוף סוף הלכות חנוכה הלכה יד שכל התורה והמגיד הראה מקום מהספרי והרי כ"ה בגמרא בגיטין כנ"ל.

**לקוטי שיחות חלק ח עמוד עמוד 349.** במש"כ בסוף ההערות מ"מ למכתב דט"ו תמוז בדברי הרמב"ם (סוף הל' חנוכה) אשר כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום", שאולי המקור לזה הוא: מאמר המדרש (במדב"ר פי"א, ז) שלא נמשלה התורה אלא בשלום שנאמר וכל נתיבותי שלום לכאורה עדיפא לומר מש"ס גיטין י כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא דכתיב דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום", אבל מהמשך הגמרא שם מוכח, אשר הכוונה בכל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום" היא - להוראות ודיני התורה [כמו כהן קורא ראשון כו' שבמשנה שם י], ואין בזה הכרח לחידוש שברמב"ם שכל ענין התורה הוא לעשות שלום בעולם" - אע"פ שישנו לימוד התורה דדרוש וקבל שכר י, ועד"ז - יגדיל תורה ויאדיר. אבל עפ"ז גם מהמדרש אין הכרח לחידוש

זה - כי לשון המדרש הוא שהתורה נמשלה בשלום", שלום סתם, ויש לפרשו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, וע"ד מרז"ל דכל העוסק בתורה לשמה משיג שלום בפמליא של מעלה כו': (שזה שייך גם בלימוד דדרוש וקבל שכר וכו') ואינו ענין לשלום בעולם" המבואר ברמב"ם (ובגיטין שם). ולכן מחוורתא לומר שהמקור הוא בגיטין, וכיון דמדתיק וכפיל כל התורה כולה ודאי שלא רק לדיני התורה מכוון כ"א לכל התורה. ועפ"ז יתיישב ג"כ בפשטות שבש"ס וברמב"ם מובא ג"כ התחלת הכתוב דרכי דרכי נועם" - משא"כ במדרש.

**במדבר רבה פרק יא, ז.** וכן אָתָּה מוֹצֵא שְׁלָא נְמַשְׁלָה הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּשָׁלוֹם, שְׁנַאֲמַר (משלי ג, יז): וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם.

**לקח טוב ר"פ קדושים.** בקש שלום אין שלום אלא תורה שנאמר (שם ג) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

**14 יהל אור עמוד תנה.** ועיין מענין חוץ בזהר חלק א קמ"א עמוד ב וע"פ הכן בחוץ מלאכתך תשמע ז"א נק' חוץ לגבי חו"ב שהם עלמא דאסכסייא וכמו השכל והמחשבה נעלמים לגבי והקול והדיבור באים בגוי.

**לקוטי תורה ויקרא ד עמוד ב.** הנה בס' של בינונים פ"ג נתבאר בענין הנפש שהיא כלולה מעשר בחינות כנגד ע"ס עליונות כו', וכן פ"ב נת' מהות ועצמות נפש האלהית שהן עשר בחינותיה כו'. אך באמת חסר שם ולא נתבאר איך שגם החכמה שהיא ראשית שבעשר בחינות הנ"ל הוא רק בחי' כלי בלבד לעצמיות ומהות הנפש. כמו שהמוח הגשמי הוא רק כלי לכח השכל והחכמה המתפשט מהנפש. כך עד"ז כח השכל שבנפש הוא רק כלי למהות ועצמיות הנפש. (ועמ"ש בד"ה פתח אליהו). אבל לא שהשכל הוא ממהות ועצמיות הנפש. שהרי השכל אינו שוה באדם בכל עת שפעמים צלול דעתו ופעמים לא כן עד שפעמים ידבר שטותים וא"כ יש בהשכל שינויים רבים, ולכן א"א לומר שהשכל הוא עצמיות הנפש ממש ושעצמיות הנפש הוא רק עשר בחינותיה שהן שכל ומדות או אפי' לומר שהיא מציאות א' והוא שכל אלא שהשכל הוא רק כלי לבד ואפילו בחי' רצון שיש בנפש למעלה מהשכל כמו ענין שתוק כך עלה כו' ג"כ נק' קרקפתא או לגלתא דחפיא על מוחא שהוא גם כן בחי' כלי (ולכן אנו רואים שהשכל הולך ומתגדל שהתינוק שכלו קטן ביותר וכשמתגדל מעט מעט כך יתוסף הגדלת שכלו ומדותיו וזקני ת"ח כל מה שמזקינין

דעתן מתיישבת כו'. והרי הנשמה היה בו גם מקטנותו ואם כן למה היה אז שכלו קטן. אלא הענין כי הנשמה עצמה היא למעלה מהשכל. והשכל הוא כח המתפשט ממנה וכדי שיהיה נמשך המשכה והתפשטות זה אל הגילוי הוא כשיש כלי להכיל דהיינו כלי המוח שהוא כלי לאור השכל אזי הכלי הוא ממשך לתוכו גילוי אור וכח השכל ובקטן מצד קטנות מוחו השכל מאיר בקטנות מאד כו', אבל הנשמה עצמה מלובשת בו גם מקטנותו ותחלת (התהוותו). והנה מהות ועצמות הנפש היא חלק אלוה שאינו בגדר עשר בחינות שיש להן גדר מיוחד אלא אור פשוט כו', וכן כתב הגאון מהר"ל מפראג זצ"ל בהקדמתו לס' גבורות ה' ד"ג ע"ג וז"ל ואולי יאמרו אם אין עצמותו שכל וגשם ח"ו לומר עליו אם כן מהו יתברך. נשיב להם וכי הנשמה שבגוף האדם יוכל לעמוד על אמתתה. כל שכן וכל שכן בורא הכל שאין לשאול עליו קושיא זאת כי לא יראני האדם וחי עכ"ל. הרי ביאר שהנשמה עצמה היא למעלה ממהות שכל. והנה כמ"כ יובן מזה הנמשל למעלה (כמ"ש הגאון הנ"ל) בענין ע"ס עליונות לגבי המאציל א"ס ב"ה. או שכמו שהוא למעלה כך הוא למטה בנפש (כמ"ש נעשה אדם בצלמנו כו' דקאי על הנשמה ועיין בשל"ה ד"ט וד"י) שאפילו בחי' חכמה עילאה דאצילות היא רק בחי' כלי לבד לאור א"ס ב"ה, אבל אינה עצמיותו של המאציל ב"ה כי הוא פשוט בת כלית הפשיטות, משא"כ בחי' חכמה הוא איזה מהות וגדר מיוחד. ואנת חכים זהו השפלה וענוה שמשפיל א"ע כביכול להיות מתלבש בחכמה ואזי איהו וחייוהי וגרמוהי חד ולא כמו התלבשות הנפש בשכל. ומ"מ הוא רק כלי כו'. וכמ"ש בס' של בינונים דמ"ש הרמב"ם הוא המדע והוא היודע כו' והודו לו חכמי הקבלה, זהו דוקא בהתלבשות אור א"ס ב"ה ע"י צמצומים רבים בכלים דחב"ד דאצי' אך לא למעלה מהאצי' כו'. כי הנה בהקדמה לספר גבורות ה' שם השיג לגמרי עמ"ש הרמב"ם שהוא המדע כו', וז"ל אבל הוא ית' שקראו רז"ל בשם הקב"ה ולא נקרא השכל ב"ה כי אמיתת עצמותו לא נודע רק שהוא נבדל מכל גשם וגוף ומכל הנמצאים ועל זה נאמר הקדוש ב"ה שענין קדוש נאמר על מי שהוא נבדל כי הוא יתברך פשוט בתכלית הפשיטות כו' יעו"ש שהאריך להשיג לגמרי ע"ד הרמב"ם הנ"ל. אמנם לפי קבלת האריז"ל עולה שדברי שניהם אמת, דבא"ס ב"ה עצמו לא שייך כלל לתאר בחי' חכמה כי החכמה נחשבת אצלו כמו עשי' ממש וכדברי הגאון מהר"ל שלכן נק' הקב"ה כנ"ל. הנה בס' של בינונים פ"ג נתבאר בענין הנפש שהיא כלולה מעשר

בחינות כנגד ע"ס עליונות כו', וכן פיי"ב נת' מהות ועצמות נפש האלהית שהן עשר בחינותיה כו'. אך באמת חסר שם ולא נתבאר איך שגם החכמה שהיא ראשית שבעשר בחינות הנ"ל הוא רק בחי' כלי בלבד לעצמיות ומהות הנפש. כמו שהמוח הגשמי הוא רק כלי לכח השכל והחכמה המתפשט מהנפש. כך עד"ז כח השכל שבנפש הוא רק כלי למהות ועצמיות הנפש. (ועמ"ש בד"ה פתח אליהו). אבל לא שהשכל הוא ממהות ועצמיות הנפש. שהרי השכל אינו שוה באדם בכל עת שפעמים צלול דעתו ופעמים לא כן עד שפעמים ידבר שטותים וא"כ יש בהשכל שינויים רבים, ולכן א"א לומר שהשכל הוא עצמיות הנפש ממש ושעצמיות הנפש הוא רק עשר בחינותיה שהן שכל ומדות או אפי' לומר שהיא מציאות א' והוא שכל אלא שהשכל הוא רק כלי לבד ואפילו בחי' רצון שיש בנפש למעלה מהשכל כמו ענין שתוק כך עלה כו' ג"כ נק' קרקפתא או גלגלתא דחפיא על מוחא שהוא גם כן בחי' כלי (ולכן אנו רואים שהשכל הולך ומתגדל שהתינוק שכלו קטן ביותר וכשמתגדל מעט מעט כך יתוסף הגדלת שכלו ומדותיו וזקני ת"ח כל מה שמזקינין דעתן מתיישבת כו'. והרי הנשמה היה בו גם מקטנותו ואם כן למה היה אז שכלו קטן. אלא הענין כי הנשמה עצמה היא למעלה מהשכל. והשכל הוא כח המתפשט ממנה וכדי שיהיה נמשך המשכה והתפשטות זה אל הגילוי הוא כשיש כלי להכיל דהיינו כלי המוח שהוא כלי לאור השכל אזי הכלי הוא ממשיך לתוכו גילוי אור וכח השכל ובקטן מצד קטנות מוחו השכל מאיר בקטנות מאד כו', אבל הנשמה עצמה מלובשת בו גם מקטנותו ותחלת התהוותו). והנה מהות ועצמות הנפש היא חלק אלוה שאינו בגדר עשר בחינות שיש להן גדר מיוחד אלא אור פשוט כו', וכן כתב הגאון מהר"ל מפראג זצ"ל בהקדמתו לס' גבורות ה' ד"ג ע"ג וז"ל ואולי יאמרו אם אין עצמות שכל וגשם ח"ו לומר עליו אם כן מהו יתברך. נשיב להם וכי הנשמה שבגוף האדם יוכל לעמוד על אמתתה. כל שכן וכל שכן בורא הכל שאין לשאול עליו קושיא זאת כי לא יראני האדם וחי עכ"ל. הרי ביאר שהנשמה עצמה היא למעלה ממהות שכל. והנה כמ"כ יובן מזה הנמשל למעלה (כמ"ש הגאון הנ"ל) בענין ע"ס עליונות לגבי המאציל א"ס ב"ה. או שכמו שהוא למעלה כך הוא למטה בנפש (כמ"ש נעשה אדם בצלמנו כו' דקאי על הנשמה ועיין בשל"ה ד"ט וד"י) שאפילו בחי' חכמה עילאה דאצילות היא רק בחי' כלי לבד לאור א"ס ב"ה, אבל אינה עצמיותו של המאציל ב"ה כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות, משא"כ בחי' חכמה הוא איזה מהות

וגדר מיוחד. ואנת חכים זהו השפלה וענוה שמשפיל א"ע כביכול להיות מתלבש בחכמה ואזי איהו וחיוהי וגרמוהי חד ולא כמו התלבשות הנפש בשכל. ומ"מ הוא רק כלי כו'. וכמ"ש בס' של בינונים דמ"ש הרמב"ם הוא המדע והוא היודע כו' והודו לו חכמי הקבלה, זהו דוקא בהתלבשות אור א"ס ב"ה ע"י צמצומים רבים בכלים דחב"ד דאצי' אך לא למעלה מהאצי' כו'. כי הנה בהקדמה לספר גבורות ה' שם השיג לגמרי עמ"ש הרמב"ם שהוא המדע כו', וז"ל אבל הוא ית' שקראו רז"ל בשם הקב"ה ולא נקרא השכל ב"ה כי אמיתת עצמותו לא נודע רק שהוא נבדל מכל גשם וגוף ומכל הנמצאים ועל זה נאמר הקדוש ב"ה שענין קדוש נאמר על מי שהוא נבדל כי הוא יתברך פשוט בתכלית הפשיטות כו' יעו"ש שהאריך להשיג לגמרי ע"ד הרמב"ם הנ"ל. אמנם לפי קבלת האריז"ל עולה שדברי שניהם אמת, דבא"ס ב"ה עצמו לא שייך כלל לתאר בחי' חכמה כי החכמה נחשבת אצלו כמו עשי' ממש וכדברי הגאון מהר"ל שלכן נק' הקב"ה כנ"ל.

**16 קידושין מ עמוד א.** אָמַר רַבָּא: רב אידי אַסְבְּרָא לי: "אַמְרו צְדִיק פִּי טוֹב פִּי פְּרִי מַעֲלֵיהֶם יֵאָכְלוּ" – וְכִי יֵשׁ צְדִיק טוֹב וְיֵשׁ צְדִיק שְׂאִינוּ טוֹב? אָלָא: טוֹב לְשָׁמַיִם וְלַבְּרִיּוֹת – זֶהוּ צְדִיק טוֹב, טוֹב לְשָׁמַיִם וְרַע לַבְּרִיּוֹת – זֶהוּ צְדִיק שְׂאִינוּ טוֹב.

**אור התורה בראשית חלק א לג עמוד א.** ולענין ב"פ כי טוב שנאמר ביום ג' יש להעיר ממ"ש הזהר ויחי דרי"ו עמוד ב' הא לך שבע עשר שנין אחרנין כו' (גימט') כי טוב) דהיינו מ"ש ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. פירוש בבה"ז כי הנה אלא תולדות יעקב תפארת הוא ע"י יוסף בן שבע עשרה שנה בחי' אמרו לצדיק כי טוב יסוד המקשר ומחבר זו"נ טת השמים ואת הארץ ר"ת גימט' י"ז. אך כל המשכות אלו באצי' עדיין, והנה מלכות יש בה שני בחינות הא' כשהיא באצילות והה' כשנעשית עתיק לבי"ע כמ"ש בביאור עה"פ שחורה אני ונאווה. וזהו ענין ויחי יעקב באמ"צ שבע עשרה שנה להמשיך בחינת כי טוב הנ"ל גם בבי"ע הנקרא ארץ מצרים.

**אור התורה שמות חלק ד עמוד א'קנז.** עוי"ל כי הנה מעלת החסד על הזבח לפי שיש בו ב' בחי' טוב לשמים וטוב לבריות כדאיתא ספ"ק דקדושין ד"מ ע"א, דענין טוב זהו השפעה ע"ד והטוב בעיניך עשיתי שסמך גאולה לתפלה וטוב וטוב לשמים היינו המשכה מאו"ס בו"א

רָשָׁע, כִּי לֹא עָבַר מִמֶּיּוֹ שׁוֹם עֲבִירָה קְלָה, וְגַם קִיָּים כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְיֵמוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלָם, וְלֹא פָסִיק פּוֹמִיָּה מִגִּירָסָא. אֲלֵא שְׂאִינּוּ עוֹשֵׂה שׁוֹם מִלְחָמָה עִם הַיֵּצֵר לְנִצְחוֹ, עַל יְדֵי אֹר ה' הַמְאִיר עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׂבִמּוֹחַ הַשְּׁלִיט עַל הַלֵּב כְּנֶזְכָּר לְעֵיל, מִפְּנֵי שְׂאִין יִצְרוּ עוֹמֵד לְגַדּוֹ כְּלָל לְכַטְלוֹ מִתּוֹרָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, וְאִין צְרִיךְ לְלַחֵם עִמּוֹ כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהוּא מִתְמַיֵּד בְּלַמּוּדוֹ בְּטַבְעוֹ מִתּוֹלְדָתוֹ עַל יְדֵי תַּגְבוּרַת הַ"מְרָה שְׁחֹרָה", וְכֵן אִין לוֹ מִלְחָמָה מִתְאַנֵּת נְשִׁים מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוֵן בְּטַבְעוֹ, וְכֵן בְּשִׂאָר תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה – הוּא מְחֹסֵר הַרְגֵשׁ הַנְּאִיָּה בְּטַבְעוֹ. וְלָכֵן, אִין צְרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן כָּל כֶּף בְּגִדּוֹלַת ה', לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה' בְּמוֹחוֹ – לְהַשְׁמֵר שְׂלֵא לְעַבֹּר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאִתְּבַח ה' בְּלִבּוֹ – לְדַבְּקָה בּוֹ בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלָם, אֲלֵא דֵי לוֹ בְּאִתְּבַח מְסוּתְרָת אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ כְּלָל וְשִׂרְאָל, שְׂנִקְרָאוּ "אוֹהֲבֵי שְׂמוֹ". וְלָכֵן אִינוּ נִקְרָא "עוֹבְדֵי" כְּלָל, כִּי אִתְּבַח זֶה מְסוּתְרָת, אִינְה פְּעוּלָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ כְּלָל, אֲלֵא הִיא יְרוּשְׁתָּנוּ מְאֻבּוּתֵנוּ לְכָלל יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר לְקַמּוֹ. וְכֵן אִף מִי שְׂאִינוּ מִתְמַיֵּד בְּלַמּוּדוֹ בְּטַבְעוֹ, רַק שְׂהַרְגִיל עֲצָמוֹ לְלַמּוּד בְּהַתְמַדָּה גְּדוּלָה, וְנַעֲשֶׂה הַהַרְגֵל לוֹ טַבְעֵ שְׂנֵי, דֵי לוֹ בְּאִתְּבַח מְסוּתְרָת זֶה, אֲלֵא אִם כֵּן רוּצָה לְלַמּוּד יוֹתֵר מְרַגְלִיתוֹ. וְכֵן יוֹבֵן מַה שְׂכָּתוּב בְּגִמְרָא, דְּ"עוֹבְדֵי אֱלֹהִים" – הֵינּוּ מִי שְׂשׁוֹנָה פְּרָקוֹ מֵאָה פְּעָמִים וְאִתְּבַח, וְ"לֹא עֲבָדוּ" – הֵינּוּ מִי שְׂשׁוֹנָה פְּרָקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְבַד.

**18 ספר השיחות תש"ג עמוד 59.** ידוע המאמר אשר מספר הימים שהי' אדמוה"ז במאסר הוא כמספר פרקי התניא - יום לפרק יום לפרק - וואס דער מאסר, פון דעם ערשטן טאג אָן, איז געווען אַ ענין פון נפשות, ווי עס איז ידוע אז מען האָט אים געפירט אין דער שווארצער ביידל ווי מען פלעגט אַמאָל פירן מורדים במלכות ונדונים למיתה.

**19 קיצורים וההרות לספר התניא עמוד קכ.** הידיעה שכ"ק רבינו הרשה להדפיס את ספר התניא נתפשטה חיש מהר ותגדל השמחה בין אנ"ש. אמנם. כשהגיע חצי מרחשון ועוד טרם באה ידיעה מסלאוויטא, אשר הבויגין האחרון מהתניא כבר נכנס תחת מכבש הדפוס כדי שיוגמר למועד המדובר - תחלת כסלו - למען אשר יוכלו החסידים ללמדו ביום ההילולא של רבינו המגיד ממעזריטש י"ט כסלו נצטער רבינו ע"ז, וביום ההילולא הפיקו פני קדשו צער מדבר הזה. כאמור, חל בשנה היא יום ההילולא ביום השני פ' וישב, וכשהגיעו לקריאת

דאצי' הנק' שמים ע"ד אני אענה את השמים וטוב לבריות היינו ההמשכה מאצי' לבריאה ע"ד והם יענו את הארץ, ולכן יש מזה אכילת פירותיהן בעוה"ז, ויש להעיר מענין יום שלישי שהוכפל בו כי טוב ואפ"ל ב"פ טוב היינו ע"ד יסוד דאבא ויסוד ז"א שלום בפמשמ"ע ושלום בפמשמ"ט, וכמ"כ בתפלה יש ב' בחי' טוב אלו, טוב לשמים היינו כנ"ל בענין גומל נפשו, או זהו ג' ראשונות דשמו"ע שהם המשכות אור א"ס בג' קוין חג"ת, וטוב לבריות שהרי י"ב ברכות אמצעיים הן בקשת טוב לבריות כו' ועמ"ש ע"פ מארז"ל מנחות דנ"ג יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים כו', ועוד מעלת החסד שנק' חד אריך והגבורה נק' חד קציר והת"ת נק' חד בינוני והנה פי' חד אריך בא שרש ההשפעה מאריך אנפין.

**שם עמוד א'קסא.** אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז כו' ומבואר פ"ק דקדושין ד"מ ע"א מפני שהוא טוב לשמים וטוב לבריות, י"ל ע"ד יום שלישי שהוכפל בו כי טוב, ועמ"ש ע"פ יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו ושם פ"ד ומ"ש ע"פ בחודש השלישי בת"א פ' יתרו וזהו כענין יעקב בחיר שבאבות נחלה בלי מצרים כו' ת"ת עולה עד הכתר, וטעם הכפילות לכאורה מפני שכולל חו"ג, וכ"ה בזח"א פ' בראשית דמ"ו ע"א ועכ"פ ב"פ כי טוב זהו ע"ד טובים השנים מן האחד כו' וכשהגבורה נהפך לטוב וחסד הרי זהו טוב יותר, וי"ל מפני ת"ת ויסוד גוף וברית חשוב חד אלה תולדות יעקב יוסף וז"ס קרן ופירות, כי קרן זהו ת"ת והפירות מלשון בן פורת יוסף ובזהר ס"פ בהעלותך דקנ"ו ע"א משמע לכאורה כן ואמנם במק"מ שם פי' קרן הוא יסוד והפירות הם ממל', ולכאורה י"ל טוב לשמים צדיק עליון יסוד דאבא שהוא טוב ומשפיע לו"א הנק' שמים, טוב לבריות יסוד דז"א המאיר לנוק' מקור דבי"ע, וכמ"ש לעיל ע"פ גומל נפשו איש חסד ס"ד ועמ"ש בפי' ברוך שאמר גבי ברוך מרחם על הבריות, ולפמ"ש בזח"א ויחי דרל"ה א' עץ פרי עושה פרי, עושה פרי דא דכר עץ פרי דא נוק', שפיר י"ל הקרן יסוד דכר הנק' עושה פרי עשייה לעילא, והפירות מ' עץ פרי, ועמ"ש מענין עושה פרי ועץ פרי באריכות ע"פ מאמר הזהר בראשית די"ח יקונו המים כו' ועמ"ש מענין אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בבוך תרס"ו בד"ה כבד את אביך ובהגהות לד"ה ואתה תצוה לקמן דשל"ז יעו"ש

**17 תניא פרק טו.** ובפינוני יש גם פן שפתי מדרגות: "עוֹבְדֵי אֱלֹהִים", וְ"אֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ", וְאִתְּבַח פְּרִיָּכֵן – אִינוּ

התורה קרא רבינו בעצמו את הפרשה. לכהן קרא לעלות את החסיד ר' אלימלך יאנאווער, ללוי - את החסיד ר' זעליג מאוללע ולשלישי עלה בעצמו. ומה מאד נבהלנו אז - סיפר הרי"ס הנ"ל - לשמוע את אופן קריאתו הפרשה האחרונה בהטעמה מיוחדת ובהתלהבות ממושכת, וביחוד את שני הפסוקים האחרונים: ויספר אל אביו וגו' ויקנאו וגו' ואביו שמר את הדבר. וכשסיים את התיבות ואביו שמר את הדבר התאנח אנחה עמוקה, ובברכת אשר נתן לנו הי' קולו רועד, ואת הקדיש אחרי קרחת אמר בדביקות גדולה וכשגמר לעילא מכל ברכתא וגו' אמן נשען על שלחן הקריאה זמן רב. וביום שני דחנוכה - כ"ו כסלו - בא רץ מיוחד - שטאפעט - מסלאוויטא ויביא עמו שתי מאות ספרי תניא הראשונים שיצאו מבית הדפוס ביום ג' בעשרים לחדש כסלו, וכאשר הראו לרבינו ספר א' נסתכל בו זמן מרובה ויאמר: רבות מחשבות בלב איש, ברצוני הי' אשר הספר יוגמה תחלת כסלו, וביום ההילולא של מורי ילמדו בו, ועצת הוי' היא תקום, ונגמרה הדפסתו ביום עשרים לחדש, ויכפל וישלש לאמר, כ' כסלו, כ' כסלו, כ' כסלו ויסיים: וכל דעביד רחמנא לטב עביד. איש מאתנו - סיפר החסיד רי"ס - אפילו בני רבינו לא הבין פי' הדברים למה נצטער רבינו על איחור צאת הספר לאור כשני שבועות לערך ומדוע הכפיל את יום גמר הדפסת הספר, ויהי לפלא.

**20) מדרש תהלים ז, ד.** א"ר הונא בשם ריש לקיש אלפים שנה קדמה תורה לברייתו של עולם שנאמר (שם ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. ויומו של הקב"ה אלף שנה שנאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול:

**בראשית רבה פרק ח, ב.** רב חמא בר חנינא פתח (איוב כ, ד): הַזֹּאת יְדַעַת מִנִּי וְגו', אָמַר רַבִּי חֲמַא בַּר חֲנִינְא מְשַׁל לְמַדְינָה שְׁהִיְתָה מְסַתְפָקָת מִן הַתְּמָרִין, וְהָיָה שׁוֹאֲלִין אֵלָיו לְאֵלֹהֵי מַה שְׁבָרוֹן נַעֲשֶׂה בְּמַדְינָה הַיּוֹם, וְשָׁל שְׁשִׁי הָיָה שׁוֹאֲלִין שְׁל חֲמִישִׁי, וְשָׁל חֲמִישִׁי שְׁל רַבִּיעִי, וְשָׁל רַבִּיעִי שְׁל שְׁלִישִׁי, וְשָׁל שְׁלִישִׁי שְׁל שְׁנִי, וְשָׁל שְׁנִי שְׁל רִאשׁוֹן, וְשָׁל רִאשׁוֹן לְמִי הָיָה לוֹ לְשָׂאֵל, וְלֹא לְבָנֵי הַמְּדִינָה שְׁהָיָה עֲסוּקִין בְּדִמּוּסָה שְׁל מְדִינָה. אַף כָּאֵן כָּל מַעֲשֶׂה שְׁל כָּל יוֹם נְיוֹם הָיָה שׁוֹאֲלִין אֵלָיו לְאֵלֹהֵי מַה בְּרִיּוֹת בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֶם, הַיּוֹם שְׁל שְׁשִׁי שׁוֹאֵל שְׁל חֲמִישִׁי וְכו' עַד לְרִאשׁוֹן לְמִי הָיָה שׁוֹאֲלִין, לֹא לְתוֹרָה שְׁקַדְמָה לְבְרִיתוֹ שְׁל עוֹלָם, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ שְׁנֵי אֲלָפִים שָׁנָה קִדְמָה הַתּוֹרָה לְבְרִיתוֹ שְׁל עוֹלָם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (משלי ח, ל):

וְאֵהְיָה אֲצִלּוֹ אֲמוֹן וְגו', נְיוֹמוֹ שְׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵף שָׁנִים, דְּכָתִיב (תהלים ז, ד): כִּי אֲלֵף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל, הִנֵּי הַזֹּאת יְדַעַת מִנִּי עַד וְגו', הַתּוֹרָה יוֹדַעַת מַה קִּדְמָה לְבְרִיתוֹ שְׁל עוֹלָם, אֲבָל אֶתָּה אֵין לָךְ עֵסֶק לְדַרְשׁ אֲלָא (איוב כ, ד): מִנִּי שָׁיִם אֲדָם עָלֵי אֶרֶץ. רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּשֵׁם בֶּן סִירָא אָמַר בְּגִדוֹל מְמָדָה אֵל תְּדַרְשׁ, בְּחִזְקָה מְמָדָה בַּל תַּחְקֹר, בְּמִפְלְאָה מְמָדָה בַּל תִּדְעֵה, בְּמִכְסָה מְמָדָה אֵל תִּשְׁאַל, בְּמָה שְׁהִרְשִׁית הַתְּבוּנוֹת, וְאֵין לָךְ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת.

**זהר חלק ב מט עמוד א.** ותו, ויסר את אופן מרפבותיו, תא חזי, (ויסר את אופן מרכבותיו) זכאה חולקיהון דישראל, דקודשא בריה הוא אתרעי בהו, לאתדבקה בהו, ולמנהגי להו חולק, ולמנהגי אינון חולקיה. הדיא הוא דכתיב, (דברים יג) ובו תדבקון. וכתוב (דברים ד:ד) ואתם הדבקים ביני אלהיכם, ביני ממש. וכתוב (תהילים קל"ה:ד) כי יעקב בחר לו יהוה. וכתוב (דברים ל"ב:ט) כי חלק יני' עמו יעקב חבל נחלתו. דאפיק לון מןרעא קדישא, למנהגי חולקיה, ועל דא יהב לון אורייתא קדישא עלאה, גניזא תרי אלפין שנין, עד לא יתברי עלמא, והא אתמר. ורגין רחמימתא דיליה יקבא לישראל, למסהא אבתרה, ולא תדבקה בה.

**21) תורת שלום עמוד 55.** שאל ממנו בנו רי"י שיחי', הלא התניא כתב קודם תק"ס, ולא שמעתי כל מה שהשיבו, אבל אלו מקצת דבריו: כתבו קודם, אך כתבו בדרך הכתבים שמשנת תק"ס, שהמה שכלים. א משפיע נאך איידער עס קומט אראפ צום מקבל, אז ער איז משער בא זיך דעם מקבל, איז דאס נאך ניט מקבל, דאס איז שוין אבער ניט משפיע, דער איבערבראך, אז דער משפיע דערהערט אז עס ווערט נמשך א נייער אור אין דער השפעה, איז ער שוין גאר ניט משפיע עצמי, לדוגי מא וועט מען פארשטיין פון תניא דער תניא איז געשריבען פאר פעטער-בורג, ער איז אבער ווי נאך פער-טערבורג. דער שער התשובה פון תניא האט דער רבי איהם איבערגעשריבען נאך פעטערבורג נאך איין מאל באופן אחרי). ער איז ניט כשאר ספרי מוסר נאך ער האט איהם איבערגעשריבען שכלי, כי אנו רואים בו כמה דברים שכל שתי פעמים ובפעם השני' עם הוספות ויש בו השכלות עמוקות.

**שם עמוד 114.** איך וויל זאגען, א ראי' והכרח אויף דעם איז פון תניא, וואס דער תניא איז א ענין שכלי, איך האב שוין אמאל גערעדט וועגען דעם בליל ש"ת רס"ה, מען זעט פון דעם קישור הענינים און פון די



באווֹאָרענעש, אז דאָ דאַרף ער דאָס באַוואָרענען און דאָ דאַרף ער דאָס באַוואָרענען, זעהט מען אז דאָס איז א הנהגה שכלית - נאָך אלע עילויים וואָס מיר ווייסען וואָס דער תניא איז, אז עס איז אין למעלה ממנו, ומ"מ איז ער א הנהגה שכלית, איז כאָטש דעם תניא האָט ער געמאַכט פאַר פט"ב, בשנת תקנ"ו, איז דאס וויילע דער תניא איז דאָך דער יסוד פון חסידות, איז נאָך אַלץ בלייבט דאָך דער תניא לאָר דורות, און דער ענין פון חסי דות איז דאָך התלבשות בשכל, דער פאַר האָט ער דעם תניא אויך אזוי געשריבען, אָבער אזוי חסידות האָט ער ניט געקענט מלביש זיין אין שכל, אָבער נאָך פט"ב האט זיך אנגעוויבען בכלל חסידות התלבשות בשכל.

**(22) קיצורים והערות שם עמוד קיה.** ספר התניא הוא ספר התורה שבכתב בתורת חסידות חב"ד, אשר לא לבד שכל פתגם ופתגם הוא מדויק ומכוון, אלא אף כל מלה ומלה היא מדויקת בחסר ויתיר. הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבנ"ם זי"ע, והחסידים הראשונים וזקני החסידים שבכל דור ודור התייחסו לספר התניא ע"ד אותה הדרת הקדש שמתייחסים לספר החומש ברשימותי פה ושם נמצאים הרבה ענינים וספורים רבים המתיחסים לספר התניא, ואחדים מהם אעתיק בזה בקיצור נמרץ. עיין שם.

**(23) תורה אור נו עמוד ד.** אך לא זו בלבד הוא תכלית המכוון כ"א והבאתי אתכם אל הארץ וגו'. וביאור הענין כי הנה כתיב אל ארץ טובה ורחבה וגו'. וא"י זו היא בחינת תושבע"פ ונקרא ארץ רחבה ע"ד מארז"ל ע"פ ארץ צבי צבאות גויים. מה צבי אין עורו מחזיק בשרו כו'. והענין כי תורה שבכתב עיקר יסודתה הוא בחי' אותיות התורה. ולכן מדקדקין באותיותיה שלא יהי' חסר או יתיר ושיהיו צורתן עליהן כדמותן בצלמן ושיהיו גולם אחד. שאם נפסק היו"ד שעל גג האל"ף עד"מ מעל גוף האות הרי זו ס"ת פסולה. ואין מברכין עליה. אבל אין נראה בה גילוי ההשכלה כמו בתורה שבע"פ שעיקר גילוי השכלת הדינין והמשפטים שבתורה אינו מפורש בתורה איך ומה לעשות שכל התורה היא ספורי מעשיות. וגם הדינין שבה הן דרך ספורי דברים שכך אמר ה' שידבר אל בני ישראל ושכך אמר משה. ואין כוונתה לידע ממנה לבדה כל הדינין על בוריין ומתכונתן כגון עד"מ ענין התפלין אינו מפורש שיהיו ד' פרשיות ושיהי' כתוב כך וכך ושיהיו נכתבים על קלף דוקא ככל משפטי תפלין והלכותי' המסורות לנו בתורה שבע"פ וכן שאר כל המצות. והיינו לפי שעיקר יסודתה בהררי

קדש בחי' חכמה עלאה דאורייתא מחמה נפקת. ותורה שבכתב היא בחי' ח"ע. ותורה שבע"פ היא חכמה תתאה ולחכימא ברמיזא. פ"י שאינה רק כמשל הרב המרמז אל התלמיד באיזה רמז כל שהוא בכדי שהתלמיד יבין מעצמו איך ללמוד אבל לא זהו עיקר הלימוד עצמו. כך הנה כל אותיות התורה שבכתב הם רק רמזים והמשכות מחכמה עלאה בדרך רמז. וכל ההמשכות נרמזים באותיות אלו דוקא שיהי' הקרי כך והכתיב כך ולכן כל אותיותיה ספורים ומנויים בל יעדוף ובל יחסור. וכל אות ואות צ"ל בדמותו וצלמו מפני שרומזים להמשכה עליונה מח"ע אבל עצמות ההשכלה אינו מתלבש באותיות תורה שבכתב. משא"כ בתורה שבע"פ הן עצמות ההשכלה מלובשת באותיות ההלכה ולכן אין מדקדקין באותיותיה כ"כ רק ההשכלה היא עיקרית המתגלה תוך האותיות גם לפי רבוי ההשכלה כך ירבו אותיותיה. ולכן מה שמשכילים בה יותר כגון פרש"י ותוספות ופוסקים הכל בכלל תושבע"פ יחשב ואפי' כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. ולכן נק' ארץ טובה ורחבה שמתרחבת והולכת עד אין קץ. וזהו מה צבי אין עורו מחזיק בשרו כו'. והיינו לפי שהבשר והעור גדול כ"כ שגידול העור הוא מחמת הבשר שבתוכו. כך הנה בחי' תושבע"פ ג"כ גדולים עצם ההשכלה והאותיות כאחד שהאותיות מתפשטים מצד עצם ההשכלה. משא"כ בתושב"כ אין האותיות מתפשטים מצד עצם ההשכלה כ"א הארה בעלמא דרך רמז כנ"ל: **ובזה** יובן מה שהתורה שבכתב נק' בשם מקרא בלשון הגמרא וקורא בתורה שע"י שהוא רק כמו קורא וממשיך אור א"ס ב"ה על נפשו מההעלם שבמוח אל גילוי הלב כנ"ל. אך עדיין הוא כאלו הוא דבר בפ"ע כאדם הקורא לזולתו. אבל בתורה שבע"פ אמרו מתניתין מלכתא כו' כמלך שמצוה כמ"ש במ"א מפני שנעשה יחוד גמור חב"ד בחב"ד כו'. וכמ"ש ואשים דברי בפיך דברי ממש. וכמ"ש המגיד להב"י אני המשנה המדברת בפיך. שנעשה עצמות אחד בבחי' בטול ממש וזו היא בחי' דירה בתחתונים ממש. והגם שמצד התפשטות עצם גילוי ההשכלה לאור ה' בתושבע"פ הנה לירידה גדולה נחשבת אצלה להתפשט ולהתלבש בעשיה גשמית סדר זרעים כו'. הנה ע"ז אמר הכתוב אשר נשאתי את ידי. והוא עד"מ שהיך יכול להרים הדבר הנופל ארצה ולשום למעלה על ראשו כך הנה סוף מעשה במחשבה תחלה. ואשת חיל עטרת בעלה ונעוץ סופן בתחלתן שנק' ארץ חפץ פ"י כלי להשראת רצונו ית' כי גילוי רצון עליון הוא בסוף מעשה דוקא. וכן בתורה שבע"פ הוא התגלות רצון העליון יותר

מבתושב"כ שאין לידע ממנה לבדה מהות רצון עליון בכל הדינים והמשפטים כ"א ע"י תורה שבע"פ דוקא. וזהו ונתתי צבי בארץ החיים. פ"י שכל צביונו וחפצו הוא בארץ החיים בחינת תושבע"פ ששם הוא גילוי אור ה' ורצונו ביתר שאת מבחי' תורה שבכתב והרצון הוא מקור החיים. וזהו אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב כו' שהם המדות חג"ת כי אשת חיל עטרת בעלה כו' כנ"ל. ונתתי אתה לכם מורשה אני הוי"ה להיות בבחי' ואשים דברי כפיך כו' כנ"ל:

**לקוטי תורה ויקרא ה עמוד ב.** כי הנה ענין הלימוד במקרא אינו ע"ד לימוד משנה ותלמוד שהעיקר הוא להשיג החכמה שבהן שעי"ז יתקשר שכל האדם בחכמה זו שבתורה כו' אלא דצריך ג"כ להוציא הדברים בדיבור פה דוקא אבל מ"מ אם אומר ההלכה ואינו מבין אינו נחשב לו ללימוד כלל כמ"ש במ"א סי' נ', משא"כ בעסק המקרא ותשב"כ אם מוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין אפי' פ"י המלות מפני שהוא ע"ז ה"ז מקיים מצות ולמדתם, שלפיכך כל ע"ה מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לס"ת, וכ"כ בפרדס שכ"ז פ"א גבי לימוד המקרא שגם מי שלא יבין לחבר התיבות גם הוא אם יעסוק בו יומם ולילה שכרו אתו ופעולתו לפניו כו', ואדרבה כתב והלומד בתורה לדעת כמי שלומד בספר זכרונות כו' הלאי שלא יפסיד כו' ע"ש.

**(24) הלכות ת"ת לאדה"ז פרק ב הלכה יב.** וכל אדם צריך ליוהר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו וגו' וכמו בכל המצות התלויות בדבור שאינו יוצא בהן ידי חובתו בהרהור אלא אם כן שומע מפי המדבר שהשומע כעונה בפיו. אך אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה:

**שם סי"ג.** במה דברים אמורים? בתורה שבכתב, אבל בתורה שבעל פה אם אינו מבין הפרוש - אינו נחשב למוד כלל (מ"א סי' נ). ואף על פי כן יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתידי לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקצור דעתו (זהר וישב דף קפה):

**(25) יומא כח עמוד ב.**.....אי נמי, משום דזקן ויושב בישיבה הנה. דאמר רבי חמא ברבי חנינא: מימיהו של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים — ישיבה עמהם, שנאמר: "לך ואספת את זקני ישראל". היו במדבר — ישיבה עמהם, שנאמר: "אספה לי שבועים איש מזקני ישראל". אברהם אבינו, זקן ויושב בישיבה, שנאמר: "ואברהם זקן בא בימים". יצחק אבינו, זקן ויושב בישיבה הנה, שנאמר: "ויהי פי זקן יצחק". יעקב אבינו, זקן ויושב בישיבה הנה, שנאמר: "ועיני ישראל כבדו מזקן". אליעזר עבד אברהם, זקן ויושב בישיבה הנה, שנאמר: "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל ככל אשר לו", אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו. "הוא דמשק אליעזר" — אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים. אמר רב: קנים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר: "יעקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'". אמר ליה רב שימי בר חייא לרב: ואימא שבע מצות? הא איכא נמי מילה! ואימא שבע מצות ומילה! אמר ליה: אם כן "מצותי ותורותי" למה לי? אמר (רב), ואימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר: "תורותי", אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

**תנחומא סוף פרשת ויגש.** ואת יהודה שלח לפגיו, להתקין לו בית תלמוד, שיהא מורה שם הוראה, שיהא מלמד את השבטים. תדע לך שהוא כן. פינן שהלך יוסף מאצלו, הנה יודע באיזה פרק פרש ממנו, שיהיה משנה אותו. פינן שבאו אחי יוסף ואמרו לו עוד יוסף חי, ויפג לבו כי לא האמין להם. נזכר יעקב באיזה פרק פרש ממנו, ואמר בלבו, יודע אני שבפרק עגלה צרופה פרש יוסף ממני. ואמר להו, יתן לך סימן באיזה פרק פרש ממני ואני מאמין לך. ואף יוסף נזכר באיזה פרק פרש מאביו. מה עשה יוסף, נתן להם עגלות. פינן שראה יעקב את העגלות, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. ללמדך, שבכל מקום שהיה הולך, הנה עוסק בתורה כשם שעשו אבותיו. ועד עכשו לא נתנה התורה, והרי פתיב באברהם, יעקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתו (בראשית כו, ה). ומהיכן למד אברהם את התורה. רבי שמעון בן יוחאי אומר, נעשו שתי כליותיו כשני כדים של מים והיו נזעזין תורה, שנאמר: אף לילות יסרוני כליותי (תהלים טו, ז). רבי לוי אומר, מעצמו למד את התורה, שנאמר: מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב (משלי יד, יז). והנה מלמד לבניו תורה, שנאמר: פי דעתיו למען אשר יצוה (בראשית יח, יט).

**ויגש מו, כח.** ואת יהודה שלח לפגיו אל-יוסף להורת לפגיו גשנה ויבאו ארצה גשון:

**רש"י ד"ה לפניו.** קדם שְׁגִיעַ לְשֵׁם. ומְדַרְשׁ אַגְדָּה להורות לְפָנָיו – לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תְּלִמוּד שְׁמִשָּׁם תִּצָּא הוֹרָאָה:

**26 רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג.** והתחיל לַעֲמֹד וְלִקְרֹא בְּקוֹל גָּדוֹל לְכָל הָעוֹלָם וְלְהוֹדִיעֵם שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֱלֹהִים אֶחָד לְכָל הָעוֹלָם וְלוֹ רְאוּי לַעֲבֹד. וְהָיָה מְהֵלָּה וְקוֹרֵא וּמְקַבֵּץ הָעָם מֵעִיר לְעִיר וּמִמְּמִלְכָה לְמְמִלְכָה עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאַרְצָא קְנֻעַן וְהוּא קוֹרֵא שְׁנַאָמֵר (בראשית כא לג) "וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם". וְכִינּוּן שֶׁהָיָה הָעָם מִתְקַבְּצִין אֵלָיו וְשׂוֹאֲלִין לוֹ עַל דְּבָרָיו הֵיךְ מוֹדִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַעְתּוֹ עַד שֶׁיִּחְזִירָהוּ לְדֶרֶךְ הָאֱמֶת עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו אֲלָפִים וְרִבְבוֹת וְהָם אֲנָשֵׁי בֵּית אֲבָרְהָם וְנִשְׁתַּל בְּלִבָּם הָעֶקֶר הַגָּדוֹל הַזֶּה וְחֵבֵר בּוֹ סְפָרִים וְהוֹדִיעוּ לְיִצְחָק בְּנֹו. וְיָשָׁב יִצְחָק מִלְּמַד וּמִזְהִיר. וְיִצְחָק הוֹדִיעַ לְיַעֲקֹב וּמִנְהוּ לְלַמֵּד וְיָשָׁב מִלְּמַד וּמִחֲזִיק כָּל הַגְּלוּיִם אֵלָיו. וְיַעֲקֹב אָבִינוּ לָמַד בְּנָיו כָּלֵם וְהַבְּדִיל לְנִי וּמִנְהוּ רֵאשׁ וְהוֹשִׁיבוֹ בְּיִשְׁבֵּיבָה לְלַמֵּד דֶּרֶךְ הַשֵּׁם וְלִשְׁמֹר מִצְוַת אֲבָרְהָם. וְצִוָּה אֶת בְּנָיו שֶׁלֹּא יִפְסִיקוּ מִבְּנֵי לְנִי מִמִּנְהָ אַחַר מִמִּנְהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח הַתְּלִמוּד. וְהָיָה הַדְּבָר הוֹלָךְ וּמִתְגַּבֵּר בְּבָנֵי יַעֲקֹב וּבְנִגְלוּיִם עֲלֵיהֶם וְנִעֲשִׂית בְּעוֹלָם אָמֵה שֶׁהִיא יוֹדַעַת אֶת ה'.

**27 זהר חלק א קסב עמוד א.** בשעתא דתיאובתא דלהון לגבי זוהרא עלאה דלעילא. עמודא דאמצעיתא, יעקב שלימא נטל אינון מקלות, תפלין דרישא, ברהטים, אתר ודוכתא, לדיוורי תפלין. ומהכא נטלי נהורא וזיווא, כל חילין ומשריין עלאין, אינון דמתקשרן לעילא ומתקשרן לתתא. כיון דאינון נטלין מגו רהטין שקתות המים, כדון, אינון הוו מקורין ומבועין לנחתא לתתא ולמיהב לכלא. ובגין כך, אפריש יעקב בין דרגין עלאין קדישין, לדרגין אחרנין, דשאר עממין. כמה דאת אמר, (בראשית ל' מ') וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. (אינון) עדרים אפריש ליה לגרמיה, דלא יהא ליה חולק בשאר עממין, כמה דאפריש ליה, דרגי דמהימנותא לעילא, לחולקיה ועדביה, הכי אצטריך לאפרשא דרגין דמשריין קדישין לתתא, לקשרא לון בהדיה, באינון היכלין דמטרוניתא.

**ספר המאמרים תקס"ב עמוד יב.** אמנם מה שהשיג יעקב אבינו חכמה עליא דאצי' בעבודתו במקלות מאחר שאינה מצוה ולא הורד מאלקו' בעצמו להתלבש במקלות כו' רק שהוא הכין נפשו במס"ב ועשה יחודים עליונים באורות הנאצלים עד שגרם בהעלא' מ"ן שלו המשכת חכמה דאצי' בנפשו ממש, ועפ"י עבודתו במקלות כמו

אופן התפילין אבל מאחר שאין המקלות כמו חידה ומשל להורדת חכמה דאצי' בה כנ"ל במשל רק שעפ"י העלא' מ"ן שלו עשה והמשיך בעבודתו במקלו' כמו אופן התפילין הרי אין המשכה זו מחכמה דאצי' רק לפי אופן המ"ן והכנת נפשו כנ"ל במשל התלמיד המחכים את רבו שאעפ"י שמחכים הוא אבל מצומצמ' היא מאד לפי אופן התעוררו' המקבל כו.

**לקוטי שיחות חלק ג עמוד 888.** דעריבער האָבן די מצוות פון די אבות פאר מתן תורה - כאָטש זיי האָבן געטאָן כמה מצוות מיט גשמיות' דיקע זאכן ניט געהאט דעם כח צו דורכדרינגען מיט זייער קדושה די דברים גשמיים מיט וועלכע די מצוות זיינען געטאָן געוואָרן, אַז אויך זיי זאָלן ווערן הייליק, ווייל דאָן איז נאָך ניט געווען די מעגלעכקייט צו פארבינדן די קדושה פון רוחניות מיט גשמיות' דיקע זאכן. די מטרה פון די מצוות האבות איז געווען בעיקר - צו ממשיך זיין גילוי אלקות אין רוחניות. דאָס וואָס זיי האָבן יא געטאָן מצוות בגשמיות, איז עס ווייל זיי זיינען געווען אַ מרכבה" צו אלקות אויך באברי גופם (\* (זיי זיינען געווען אזויפיל בטל צום אויבערשטן ביז זיי זיינען ניט געווען פאַר זיך קיין שום מציאות, פונקט ווי אַ רייטוואָגן מרכבה איז אין זיין יעדע מרכבה - באוועגונג בטל צום רצון פון זיין רייטער), דערפאַר האָט זייער עבודה רוחניית דורכגעדרונגען זייער גאַנצע מציאות ביז דאָס האָט זיך אַרויסגע- זאגט אויך אין אַ דבר גשמי. די כוונה איז אָבער ניט געווען צו אויפטאן אין דעם גשמי; דער גשמי איז געווען ניט מער ווי אַן אויסדרוק פון דעם ענין הרוחני (דערפאַר איז דעמאָלט, ביי די אבות, ניט געווען אַזוי נוגע דורך וואָס פאַר אַ דבר גשמי די מצוה וועט געטאָן ווערן, ווי ס'איז ידוע) אז יעקב אבינו דורך די מקלות" האָט ממשיך געווען די המשכות עליוי נות וואָס מיר, איצט, נאָך מתן תורה, זיינען ממשיך דורך מצות תפילין, און דאָס גלייכן אין אַנדערע מצוות). דאַקעגן די מצוות וועלכע מיר זיינען מקיים נאָך מתן תורה, האָבן זיי דעם כח צו ממשיך זיין קדושה אויך אין די דברים גשמיים, אז דער גשמי אליין זאָל ווערן הייליק. און דערפאַר איז ברוב המצות ככולן, דאַרף דער דבר הגשמי האָבן כמה וכמה ענינים כדי מען זאל קענען מיט עם מקיים זיין די מצוה).

**לקוטי שיחות חלק ה עמוד 327.** עפ"י כל הנ"ל איז לכאורה ניט מובן: וויבאלד אַז די אבות מיט זייער עבודה האָבן סיי ווי ניט אויפי געטאָן אין די דברים הגשמיים, איז צוליב וואָס האָט געדארפט זיין זייער עבודה (אויך)

ההתגלו' שלא בבחי' התלבשות (וידוע דהמגיד נ"ע בעת אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התורה), ולא הי' העולם יכול לקבל. והי' עבודה נעלית וגבוה מאד אבל אין זה התגלות עצם פנימיות התורה. ובא ע"י רבינו נ"ע בהתלבשות בהשגה ובזה נמשך בחי' העצם כו.

**31) שה"ש א, ב.** יִשְׁקֶנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דְּדִרְיָ מִיָּד:

**רש"י ד"ה פי טובים.** לי דוֹרְיָהּ מִכָּל מִשְׁתָּה יָיִן וּמִכָּל עֲנָג וּשְׂמֵחָה. וְלִשׁוֹן עֲבָרֵי הוּא לְהִיּוֹת כָּל סְעֻדַת עֲנָג וּשְׂמֵחָה נִקְרָאת עַל שֵׁם הַיָּיִן, כְּעֲנָנִים שֶׁנֶּאֱמַר "אֵל בֵּית מִשְׁתָּה הַיָּיִן", "בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן", "וְהָיָה כְּגוֹר וְנִבְלַת תֶּרֶף וְחִלְלֵי יָיִן מִשְׁתִּיקֵם". זֶהוּ בְּאוֹר מִשְׁמֵעוּ. וְנֶאֱמַר דְּגָמָא שְׁלוֹ עַל שֵׁם שְׁנֵתֵן לָהֶם תּוֹרָתוֹ וְדָבַר עִמָּהֶם פְּנִימִים אֵל פְּנִימִים. וְאוֹתָם דוֹדִים עוֹדֵם עֲרָבִים עֲלֵיהֶם מִכָּל שְׁעֻשׂוֹעַ. וּמִבְּטָחִים מְאֹתוֹ לְהוֹפִיעַ עוֹד עֲלֵיהֶם לְבָאֵר לָהֶם סוֹד טְעֻמָּיהָ וּמְסַתֵּר צְפוּנוֹתֶיהָ, וּמְסַלִּים פְּנֵיו לְקַבֵּל דְּבָרוֹ. וְזֶהוּ: "יִשְׁקֶנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ":

בגשמיות, זיי האָבן דאָך געקענט טאָן אַלע זייערע עבודות בלויז ברוחניות (בדוגמת העבודה דבחינת לויתן)? וועט מען עס פֿאַרשטיין בהקדם וואָס מען האָט גערעדט פריער ענין מעשה אבות סימן לבנים, אַז די מעשה אבות איז געווען אַ (סימן ו)נתינת כח צו עבודת הבנים שלאחרי מתן תורה: דאָס גופא וואָס קיום המצות, אחרי מתן תורה, טוט אויף אַ זיכוך און איז ממשיך קדושה אין די דברים הגשמיים אין אַ פנימיות, איז דער כח אויף דעם פון מעשה אבות.

**28) כי תשא לב, טז.** וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמְּקַבֵּב מִקְּתָב אֱלֹהִים הוּא תְּרוֹת עַל־הַלָּחַת:

**30) סה"מ תרפ"ה עמוד עט.** וביאור הענין הוא, דהנה כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א אומר (י"ט כסלו ע"ט) דהתגלות הבעש"ט הי' שיהי' התגלות פנימי' התו', והי' התגלות שלא בבחי' התלבשות. והראי' דגם תלמידו הה"מ דמעזריטש אשר פי שנים ברוחו בדוגמת אליהו ואלישע, הנה גם הוא קודם אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התו', ולא הי' העולם יכול לקבל זאת, והגם שזהו מדרי' גבוה ונעלה במאד ומ"מ אין זה עדיין התגלות עצם פנימי' התו', ובא ע"י רבינו בהתלבשות בהשגה שבזה נמשך עצם פנימי' התו' עכ"ל. ופי' דבריו דהתגלות הבעש"ט הי' שיהי' התגלות פנימי' התו' (וכמשי"ת אי"ה בענין רזי תורה), והי' על ידו התגלות זו אבל לא בהתלבשות כלל ולא היה העולם יכול לקבל גילוי זה, והראי' דגם תלמידו הה"מ ממעזריטש הי' אומר שמעו סודות התו' הי' ג"כ עוד שלא בהתלבשות עדיין, ולכאוו' דמאחר שהוא בדוגמת אליהו ואלישע שהי' פי שנים ברוחו הרי עבודת אליהו הי' שיכירו וידעו כל ישראל כי הוי' הוא האלקים, דהוי' ואלקים כולא חד, וכמ"ש וידעו העם הזה כי אתה הוי' האלקים וגו', ויאמרו הוי' הוא האלקים וגו', ואלישע שהי' פי שנים ברוחו הרי הראה אותות ומופתים גלויים בהמתקת מים וטהרת מצורע (גם בשר של או"ה) וזריקת עץ והעלאת ברזל ופקיחת עיני נער, ונא' שם שם הוי' (וכמבו' במד"ר וילקוט) דוקא שהי' גילוי שם הוי' וידעו כי יש נביא בישראל, וכן הוא בהגילויים דהבעש"ט והרה"מ דמעזריטש שהוא התגלות ומ"מ כ"ז הוא התגלות שלא בהתלבשות, ובא ע"י רבינו בהתלבשות בהשגה שבזה נמשך עצם פנימי' התו'.

**ספר המאמרים עטר"ת עמוד תרע"ג.** והנה התגלות הבעש"ט נ"ע הי' שיהי' התגלות פנימיות התורה, והי'